

HET JONKERSHOF TE JONKERSHOVE

Het grondgebied van de fusiegemeente Jonkershove maakte tot 1864 deel uit van de gemeente Woumen. In het zuidoosten van deze gemeente op de noordflank van het dal van de Steenbeek ligt het *Jonkershof*, een site met walgracht dat eens de kern van een heerlijkheid vormde, die direct ressorteerde onder de Burg van Brugge. Deze heerlijkheid had noch een leenhof, noch rechterlijke bevoegdheid. De vroegste vermelding van het hof dateert uit 1483. In 1531 was het een 122 ha groot. Wanneer het bijliggende gehucht van de gemeente Woumen werd afgescheiden, schonk het *Jonkershof* zijn naam aan het nieuwe dorp. Het site bleef bewoond tot het begin van de eerste wereldoorlog. Toen bouwde de Duitse bezetter het woonhuis om tot een bunker, die na de oorlog geslecht werd. Het nieuwe landbouwbedrijf verrees een 200 m noordwaarts van het oude hof op de drogere gronden van de valleirand (fig. 75).

De samenwerking tussen de N.D.O. en de gemeente Houthulst, die voor een B.T.K.-ploeg instond liet toe een vooronderzoek op dit site in te stellen. We danken hiervoor burgemeester R. Roelens en het schepencollege, in het bijzonder eerste schepen J. Six. De eigenaar van het terrein landbouwer M. Van de Sompele gaf bereidwillig de toelating tot opgraven. Bij het geo-pedologisch onderzoek werden we geholpen door Dr. A. Verhoeve.

Het tweeledig site met walgracht bestaat nu uit een ovaalvormig opperhof waarop de residentieële gebouwen stonden met ten noorden hiervan een niet opgehoogd rechthoekig voorhof voor de bedrijfsgebouwen. Beide sitedelen waren opgenomen binnen een 8-vormige walgracht van ruim 15 m breed, die nu voor het grootste deel dichtgeslibt is. De zijde van het wooneiland, die niet tegen het voorhof aanleunt was bovendien door een 11 m brede berm en een tweede walgracht omringd. Dit laatste complex is enkel nog aan de westzijde duidelijk merkbaar; de weide ten zuiden werd in 1914-1918 als soldatenkerkhof gebruikt, terwijl het terrein ten oosten door de aanleg van een asfaltweg fel verstoord werd.

In een eerste fase concentreren de opgravingen zich op het wooneiland (fig. 76). De doorsneden hier leverden belangrijke gegevens omtrent de inplanting, de opbouw en de datering van het site. De heuvel bleek opgeworpen op een naar het zuiden afhellend beekalluvium en volledig omringd door een gracht met trogvormig profiel, die tot in de Ieperiaanse klei was uitgegraven (fig. 77). Deze techniek van grachtsteken, die een natte gracht garandeerde werd ook toegepast in het nabij gelegen site van de *Hoge Mote* te Merkem. Met de uitgegraven grond werd in één tijd een ongeveer 2 m hoge vierkante heuvel opgeworpen met steile helling en een plateau van ongeveer 28 m bij 28 m. Bij die constructie was men van een walvormige opwerping vertrokken, die de omtrek van de heuvel volgde, maar aan de noordzijde, blijkbaar om constructieve redenen, onderbroken was. Eén van de opwerpingspakketten binnen deze wal aangebracht, bestond uit een donker humusrijk materiaal dat naast beenderen restjes huttenleem en lederresten en een

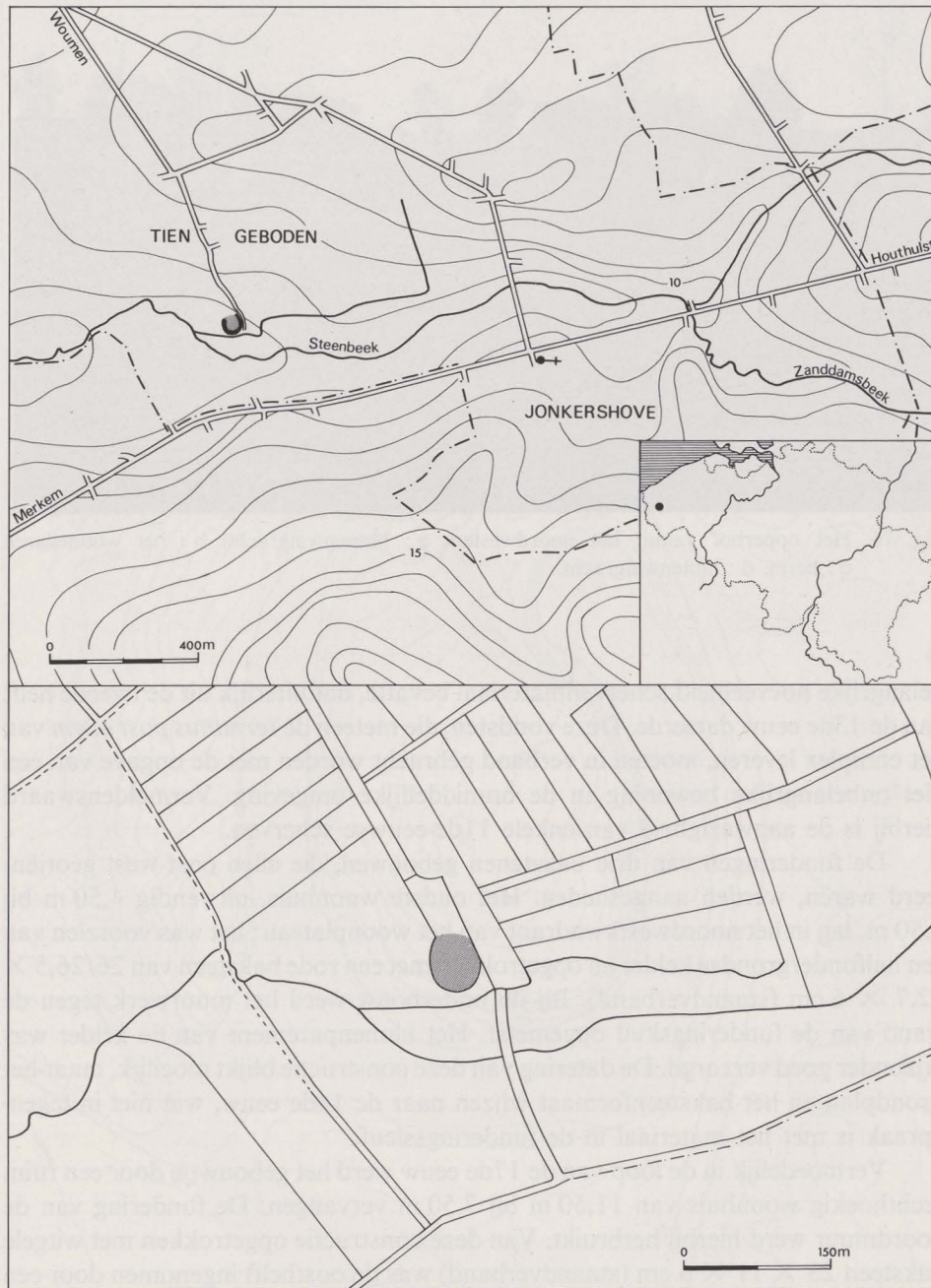

Fig. 75. A : situatiekaart. B : kadastrerplan naar P. C. Popp.

Fig. 76. Het opperhof vanuit het noordwesten. a : binnenwalgracht. b : het wooneiland. c : berm. d : buitenwalgracht.

belangrijke hoeveelheid schervenmateriaal bevatte, dat uiterlijk uit de tweede helft van de 13de eeuw dateerde. Deze vondsten, die meteen de *terminus post quem* van het complex leveren, moeten in verband gebracht worden met de opgave van een niet onbelangrijke bewoning in de onmiddellijke omgeving. Vermeldenswaard hierbij is de aanwezigheid van enkele 11de-eeuwse scherven.

De funderingen van drie bakstenen gebouwen, die allen oost-west georiënteerd waren, werden aangesneden. Het oudste woonhuis, uitwendig 4,50 m bij 5,50 m, lag in het noordwestkwadrant van het woonplateau; het was voorzien van een halfondergrondse kelder en opgetrokken met een rode baksteen van $26/26,5 \times 12,7 \times 6$ cm (staandverband). Bij de onderbouw werd het muurwerk tegen de wand van de funderingskuil opgemetst. Het binnenparement van de kelder was bijzonder goed verzorgd. De datering van deze constructie blijkt moeilijk, maar het grondplan en het baksteenformaat wijzen naar de 14de eeuw, wat niet in tegenspraak is met het materiaal in de funderings sleuf.

Vermoedelijk in de loop van de 17de eeuw werd het gebouwtje door een ruim rechthoekig woonhuis van 11,50 m bij 7,50 m vervangen. De fundering van de noordmuur werd hierbij herbruikt. Van deze constructie opgetrokken met witgele baksteen $23 \times 11 \times 6$ cm (staandverband) was de oosthelft ingenomen door een halfondergrondse kelder waarvan drie opeenvolgende bevoeringen werden teruggevonden. Deze woning werd pas in het begin van de oorlog 1914-1918 gesloopt.

Fig. 77. Microtopografische opname met interpretatie van de walgrachten.

Van een derde constructie ingeplant tegen de zuidrand van het plateau kon enkel het uitbraakspoor gevolgd worden. Van dit ruim 6 m brede gebouw was het kelderloopvlak bewaard; de datering ervan blijft vooralsnog moeilijk.

Oorspronkelijk was het wooneiland volledig omweld en via een houten brug met het neerhof verbonden. In de tweede helft van de 18de eeuw werd op de plaats van de brug een aarden dam geworpen. Hierbij werd de bakstenen poort aan het uiteinde van de brug afgebroken. De onderbouw van de poort bestond uit halve herbruikte moeffen. Of dit typisch 13de-eeuwse bouwmateriaal oorspronkelijk van een constructie op het site afkomstig was lijkt twijfelachtig; in de aangesneden gebouwen was het enkel secundair verwerkt.

De eerste opgravingsresultaten van het *Jonkershof* sluiten nauw aan bij de vaststellingen verricht op de sites met walgracht in het poldergebied van het nabije Veurne-Ambacht. De ontstaansdatum van het site, begin 14de eeuw, valt binnen de bloeiperiode van dit verschijnsel. Uit de inplanting en de uitbouw van het site blijkt eens te meer het belang van de walgracht, die samen met de opperhof-neerhof structuur de status van het hof als centrum van een heerlijkheid weerspiegelden.

J. TERMOTE